

учнів з вадами інтелекту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Pedagogica/71684.doc.htm

References

1. Bayeva T. Formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya v osobystisno oriyentovanomu vykhovnomu protsesi zhyttya / T. Bayeva // Sotsial'no-pedahohichni problemy suchasnoyi seredn'oyi ta vyshchoyi osvity v Ukraini – Zhytomyr: ZhDPU, 2002. – S. 172-173. **2. Brylin B.A.** Pedahohichni problemy orhanizatsiyi vil'noho chasu / B.A. Brylin // Psykholohiya i pedahohika. – 1996. – #4. – S. 72-76. **3. Vysots'ka A.** Osoblyvosti vykhovnoho protsesu u spetsial'nykh zakladakh dlya ditey z porushennyam psykhofizychnoho rozvytku// Defektolohiya. – 2010. – #2. – S. 37-40. **4. Derzhavna natsional'na** prohrama «Osvita Ukrainy XXI stolittya». – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> **5. Solopchuk M.S.** Suchasni vitchyznyani ta zarubizhni pidkhody do formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya shkolyariv / M.S. Solopchuk, A.V. Zaikin, D.M. Solopchuk // Pedahohika, psykholohiya ta medyko- biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu. - Kharkiv- Donets'k: KhDADM (KhKhPI), 2006. - #10. – S. 233-235. **6. Myronova S.P.** Suchasni pidkhody do moral'noho vykhovannya uchniv z vadamy intelektu. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/26_SSN_2010/Pedagogica/71684.doc.htm

Авторський внесок: Константинів О.В. – 100%
Дата відправлення статті 16.03.17 р.

УДК 376.37

І. В. Кравченко

Email: iruna.kravchenko@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ У КОРЕКЦІЙНО- ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДОШКОЛЬНИКАМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Відомості автора: Ірина Кравченко, старший викладач кафедри логопедії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна, Email: iruna.kravchenko@ukr.net

Contact: Information about the author: Iryna Kravchenko, senior lecturer at Logopedical department Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine, Email: iruna.kravchenko@ukr.net

Кравченко І. В. Актуальні питання використання творчих ігрових прийомів у корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. У статті розглядається можливість використання авторських творчих ігрових прийомів у корекційно-логопедичній роботі зі старшими дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення з метою усунення у них мовленнєвих і супутніх немовленнєвих відхилень у розвитку засобами конструктивно-ігрової діяльності.

У ході викладу матеріалів статті доведено, що дитяче конструювання тісно пов'язане з ігровою та мовленнєвою діяльністю. Автор наголошує, що значення гри як провідного виду діяльності дошкільників, дозволяє широко використовувати ігрові прийоми в логопедичній роботі, а також виводить гру на перший план серед різноманітних методів під час корекційного впливу.

У статті приділено увагу авторській методиці В. А. Кайе. На основі психолого-педагогічних спостережень, за результатами практичної роботи з дітьми за цією методикою доведено, що ігрові прийоми вносять різноманітність в логопедичні заняття з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення, створюють більш широке предметно-розвивальне середовище, помітно підвищують якість мовленнєвої роботи.

Ключові слова: творчі ігрові прийоми, конструювання, дошкільники із загальним недорозвиненням мовлення, корекційно-логопедична робота.

Кравченко И. В. Актуальные вопросы использования творческих игровых приемов в коррекционно-логопедической работе с дошкольниками с общим недоразвитием речи. В статье рассматривается возможность использования авторских творческих игровых приемов в коррекционно-логопедической работе со старшими дошкольниками с общим недоразвитием речи с целью устранения у них речевых и сопутствующих неречевых отклонений в развитии средствами конструктивно-игровой деятельности.

В ходе изложения материалов статьи доказано, что детское конструирование тесно связано с игровой и речевой деятельностью. Автор отмечает, что значение игры как ведущего вида деятельности дошкольников, позволяет широко использовать игровые приемы в логопедической работе, а также выводит игру на первый план среди различных методов коррекционного влияния.

В статье уделено внимание авторской методике В. А. Кайе. На основе психолого-педагогических наблюдений, за результатами практической работы с детьми по этой методике доказано, что игровые приемы вносят разнообразие в логопедические занятия с детьми с

общим недоразвитием речи, создают более широкую предметно-развивающую среду, заметно повышают качество речевой работы.

Ключевые слова: творческие игровые приемы, конструирование, дошкольники с общим недоразвитием речи, коррекционно-логопедическая работа.

Kravchenko I. Current issues of using the creative gaming devices in correctional-logopedical activity with pre-school children with the general speech underdevelopment. The ability to use creative gaming devices in correctional-logopedical activity with older preschoolers with the general speech underdevelopment aiming to remote their speech and related no speech abnormalities in the development using constructive and gaming activities are under review in the article.

During the presentation of the article it is proved that children design is closely linked to gaming and speech activities. A child's construction is the activity which engages children to create a variety of different gaming materials.

The playing activity requires a certain level of the child's cognitive abilities, communication skills, ability to some willpower that is often violated in the children with speech underdevelopment. The author notes that the game value as the leading preschoolers' activity, allows extensive using of gaming devices in logopedic activity and giving the game the fore among the various methods during correctional influence. With the game usage and some game action during the class a lot of difficulties can be overcome, that appear in the correctional work with children with speech disorders.

The article focuses on the author's method V.A. Kaye, which provides materials for training and games with preschoolers and the younger schoolchildren with designing and experimenting with natural and household material. The described play sets match the today's high requirements for teaching and gaming facilities. Based on psychological and pedagogical observations, the practical work results with children by this method it is proved that playing techniques make diversity in logopedical classes with children with the general speech underdevelopment, creating a wider subject-developmental environment, improving the speech quality.

Using these play sets for children at the classes develops accuracy, precision, attention, intelligence, agility, gumption, restraint, enthusiasm. During their training the using small finger movements takes place, which is a powerful physiological stimulation mean for the child's language development and intelligence. The classes promote the formation and development of compensatory opportunities that always take place in the children with defects development.

Key words: creative gaming devices, design, preschoolers with the general speech underdevelopment, correctional-logopedic activity.

Постановка проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблема вивчення, розвитку і використання мовленнєвої норми в якості здатності розрізнення правильних і неправильних мовленнєвих форм в логопедії є недостатньо розробленою. Науковці у галузі спеціальної освіти вказують на велике значення зазначеної проблеми в корекційно-логопедичному процесі.

У методичній літературі представлений широкий спектр розвивальних ігор для дітей з мовленнєвими порушеннями. У практиці логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) використовуються різні види гри: на розвиток психічних функцій, дрібної моторики рук, різних сторін мовлення. Низкою авторів систематизовані і розроблені гри для логопедичної роботи з дітьми [2; 3; 4; 5].

Проблема пошуку творчих, різноманітних, цікавих прийомів і методів корекції мовленнєвих порушень у дітей є актуальною і на сьогоднішні. З огляду на те, що провідним видом діяльності в дошкільному та молодшому шкільному віці є ігрова та конструктивна діяльність, в загальній та спеціальній освіті велика увага приділяється розробці та впровадженню педагогічних технологій, які містять яскраво виражені елементи моделювання.

У дошкільному та часто в початковому шкільному періоді на основі гри формуються продуктивні види діяльності, в тому числі й конструювання, що сприяють становленню пізнавальних процесів, загального, мовленнєвого, емоційного, творчого розвитку, самостійності та довільності процесів. За допомогою гри формується навчальна діяльність, завдяки розширенню сфери інтересів дітей розвиваються психічні процеси, особистість, підвищується мотивація та виникає потреба у знаннях (А. Л. Венгер, 1991; О. П. Усова, 1981; К. В. Філіппова, 1996; В. Штерн, 1922; Д. Б. Ельконін, 1978, та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наш час відзначається зростання числа дошкільників, які мають загальне недорозвинення мовлення, що розглядається як системне мовленнєве недорозвинення, при якому виявляються несформованими всі її складові (Г. В. Бабіна, Т. В. Туманова, Т. Б. Філічева, С. М. Шаховська та ін.).

За результатами вивчення дітей із ЗНМ дослідники (Н. С. Жукова, Р. Є. Левіна, Р. І. Лалаєва, Т. Б. Філічева, Т. В. Туманова, Г. В. Чиркіна, А. В. Ястребова та ін.) відзначають у них наявність різних відхилень у психофізичному розвитку. Наявні в літературі дані свідчать про те, що у дітей із ЗНМ неповноцінна мовленнєва діяльність накладає відбиток на формування сенсорної, інтелектуальної й афективно-вольової сфери, особистості в цілому, виявляється своєрідністю самооцінки та самосвідомості.

Деякі сторони ігрової діяльності дошкільників із порушеннями мовлення розкриті в роботах В.П. Глухова [3], Т.Б. Филичевої [9], В.І. Селіверстова [4] та ін.

Можливість корекції та розвитку мовленнєвої, пізнавальної, емоційно-вольової сфери таких дітей через ігрову діяльність експериментально доведена в дослідженнях О. В. Герасимової та Т. А. Бочкарьової [2], О. О. Смирнової, С. Ю. Мещерякової [8] та ін.

С.О. Миронова стверджує, що діти із ЗНМ проходять ті ж етапи розвитку мовлення, що й діти з нормою мовленнєвого розвитку, тільки набагато повільніше [7]. Автор є прихильницею теорії, розробленої О. О. Леонтєвим, що мовлення є діяльністю. Визначаючи мовлення як діяльність, необхідно виділяти її компоненти: цілі, мотиви, мовленнєві дії та засоби.

Однією з особливостей мовленнєвої діяльності, властивої дітям дошкільного віку, є злиття цілей і мотивів мовленнєвого спілкування, а також застосування мовленнєвого мотиву в будь-якій іншій діяльності, наприклад, в ігровій.

Використання різноманітних видів діяльності формує у дитини потребу в оволодінні мовленням. Наявність мотиву (а потреби виступають в ролі мотивації діяльності) – важлива умова, як для сприймання мовлення, так і для активного використання його в спілкуванні. В результаті цього мовлення стає об'єктом спостережень дитини.

Мета статті – на основі аналізу медико-педагогічних наукових літературних джерел та психолого-педагогічного спостереження висвітлити актуальні питання використання творчих ігрових прийомів у корекційно-логопедичній роботі з дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В системі спеціального навчання дітей обліковуються особливості мовленнєвого спілкування дошкільників, використовується гра та продуктивні види діяльності з метою формування потреби в оволодінні мовленнєвими засобами.

Дитяче конструювання тісно пов'язане з ігровою та мовленнєвою діяльністю. Діти споруджують будівлі (гараж для машини, лицарський замок тощо), грають з ними, неодноразово перебудовують у ході гри, супроводжують мовленням свої дії, спілкуються один з одним (Л. О. Парамонова, 1999; О. О. Смирнова, 2003).

Назва конструктивної діяльності походить від латинського слова «constructio» – «побудова». Під дитячим конструюванням розуміється діяльність, в якій діти створюють з різних матеріалів (паперу, картону, дерева, спеціальних будівельних наборів і конструкторів) різноманітні ігрові вироби (іграшки, споруди). У роботах Ю. Ф. Гаркуші та Т. Н. Кротової (2001) говориться про перспективність використання

наочного моделювання у процесі корекційного навчання дітей із ЗНМ. Однак і сама ігрова діяльність вимагає від дитини певного рівня розвитку пізнавальних можливостей, комунікативний навичок, здатності до певних вольових зусиль, які у дітей із недорозвиненнями мовлення найчастіше виявляються порушеними.

Значення гри як провідного виду діяльності дошкільників дозволяє широко використовувати ігрові прийоми в логопедичній роботі, а також виводить гру на перший план серед різноманітних методів під час корекційного впливу.

За допомогою застосування гри й окремих ігрових дій у ході занять можна подолати низу складностей, що виникають в корекційній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

У практичній роботі з дітьми із ЗНМ на базі науково-практичного центру кафедри логопедії СумДПУ імені А. С. Макаренка, ми звернули увагу на авторську методика В. А. Кайе [5], в якій представлені матеріали для занять та ігор з дошкільнятами і молодшими школярами з дитячого конструювання та експериментування з природним і побутовим матеріалом.

Описані ігрові набори відповідають високим сучасним вимогам, що ставляться до дидактичних та ігрових засобів:

- варіативність: ігрові набори можуть поєднуватися між собою і з будь-якими іншими дидактичними іграми, можуть легко видозмінюватися і використовуватися в різних ігрових зонах (на столі, підлозі); такий підхід дозволяє дітям бути більш рухливими, не перебувати довго в статичній позі;

- поліфункціональність: використовуються у вільній діяльності дітей (діти можуть грати в запропоновані їм гри, а також вигадувати та створювати ігри самі з підручного матеріалу), на логопедичних заняттях і в роботі з батьками, що дозволяє розвинути у дітей фантазію, гнучкість розуму, творчі здібності, бажання до навчання;

- естетичність: ігрові набори яскраві, соковиті, креативні та привабливі для дітей, що впливає на розвиток у них естетичного смаку;

- доступність і безпеку: ігри прості у використанні та безпечні (матеріал, використаний для ігрових наборів, екологічно чистий: дерево, папір, картон) [1, с. 63–64].

У нашій логопедичній роботі з дітьми, які мають ЗНМ, ми використовували модифіковані нами комплекти авторських ігор «Кільця» [5, с. 8–11], «Баночка і кулька» [5, с. 98–99] тощо.

Наведемо приклади деяких ігор, які ми використовували на своїх логопедичних заняттях.

1. Гра «Запам'ятай фігуру». Мета: розвивати зорово-предметне сприймання і довільну пам'ять, дрібну моторику. Обладнання: ігровий набір «Кільця». Хід гри: дітям пропонувалося чотири фігури, складені з кілець різного кольору (червоний квадрат, синє коло, жовте коло,

зелений трикутник). Логопед пропонував дітям запам'ятати фігури та побудувати їх. Діти по команді приступали до завдання. Виграв той, хто правильно запам'ятав всі фігури та порядок їх розташування.

2. Гра «Збери фігуру». Інструкція: «Зберіть фігури, які ви запам'ятали». «Склади таку ж фігуру». Мета: розвивати монологічне мовлення, творчу уяву, дрібну моторику, пам'ять і мислення. Обладнання: ігровий набір «Кільця». Хід гри: логопед пропонував дітям повторити, зібрати фігуру за зразком (наприклад, сніжинку), потім просив пофантазувати, на що схожа ця фігура (наприклад, фігура схожа на зірочку, на павучка, на сонечко, на лампочку тощо).

3. Гра «Збери казкового героя». Інструкція: «Зберіть фігуру. Розкажіть, на який предмет вона схожа». Мета: розвивати зв'язне мовлення, уяву, дрібну моторику. Обладнання: ігровий набір: кольоровий конструктор «буд-Кайе». Хід гри: логопед пропонував дітям розбитися на пари (на дві команди). Дітям пропонувалося з деталей конструктора спільно придумати і скласти якомога більше казкових героїв або предметів (Змій-Горинич, Царівна-Жаба, трансформер тощо). Можна запропонувати описати цих героїв, їх характер, настрій, зовнішній вигляд. Вигравала та команда, яка придумала більше героїв і краще про них розповіла.

4. Гра «Розкажи про будиночок». Мета: розвивати зв'язне мовлення, вміння складати прості непоширені речення (розповідь-опис), дрібну моторику, уяву. Ігровий набір: кольоровий конструктор «буд-Кайе». Хід гри: логопед пропонував дітям побудувати будиночок для гномика із запропонованих елементів конструктора. Після того, як діти побудували будиночки, логопед просив розповісти про їх будиночок, описати його. Інструкція: «Побудуйте будиночок для гномика, розкажіть, який будиночок у вас вийшов».

5. Гра «Закрути кульку». Мета: розвивати дрібну моторику, увагу. Ігровий матеріал: пластикова прозора баночка з кришкою, пластмасова кулька, яка перебуває всередині баночки. Хід гри: логопед пропонував дітям розділитися на дві команди і позмагатися, яка команда довше буде обертати кульку. Інструкція: «Подивіться, яка баночка з сюрпризом. У ній кулька. Візьміть баночку правою рукою двома пальцями: одним пальцем тримайте дно, а іншим – кришку. Покрутіть кульку».

В результаті психолого-педагогічного вивчення дітей із ЗНМ ми виявили, що ці ігрові набори відповідають їх індивідуальним особливостям. Вони створюють піднесений емоційний фон у дітей і сприяють прояву різних почуттів та емоцій: зняття напруги, відчуття задоволення, радості, підвищення самооцінки, дозволяють природним і спонтанним чином проявляти свої почуття, позитивно впливають на психоемоційний стан дитини. Також ми помітили, що вони розвивають комунікацію дітей один із одним та з педагогом; дозволяють створювати неповторні композиції творчого характеру, що сприяє розвитку пам'яті, уваги, уяви, мислення, інтелекту, просторового орієнтування.

Заняття з використанням цих ігрових наборів розвивають у дітей акуратність, точність, уважність, кмітливість, спритність, винахідливість, стриманість, захопленість. Під час їх використання відбувається тренування дрібних рухів пальців, що є потужним фізіологічним засобом стимуляції розвитку мовлення та інтелекту дитини.

Заняття сприяють формуванню і розвитку компенсаторних можливостей, які завжди мають місце в розвитку дитини з наявністю дефекту.

Необхідно відзначити, що в процесі гри з авторськими ігровими наборами діти частіше користуються діалогічним мовленням, ніж у звичайній ситуації, а також в ході гри у багатьох дітей маніпулятивні дії з предметами змінювались на ігрові, простежувалося збільшення емоційного відгуку на однолітків.

Висновки і перспективи подальших розвідок. На основі психолого-педагогічних спостережень, за результатами практичної роботи з дітьми, ми переконалися, що запропоновані ігрові прийоми, вносять різноманітність в логопедичні заняття з дітьми із ЗНМ, створюють більш широке предметно-розвивальне середовище, помітно підвищують якість мовленнєвої роботи і тому можуть використовуватися в дитячому садку на індивідуальних і фронтальних заняттях, з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей цих дітей. Заняття з цими іграми сприяють формуванню всебічного розвитку дітей (фізичного, інтелектуального та особистісного).

Таким чином, використання авторських ігрових прийомів у корекційно-логопедичній роботі дозволяє певною мірою розвивати у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення більш високу працездатність, підвищений інтерес до занять і навчання, за більш короткий час досягти стійких позитивних результатів корекції мовлення, психокорекції, навчанні та вихованні цих дітей.

Бібліографія

1. **Выготский Л. С.** Роль игры в психическом развитии ребенка / Л. С. Выготский // Вопросы психологии, 1966. – № 6. – С. 62–76.
2. **Герасимова О. В.** Нарушение темпоритмической организации речи и игра как метод коррекции / О. В. Герасимова, Т. А. Бочкарева // Проблемы специального образования: сборник научных трудов студентов и преподавателей факультета коррекционной педагогики и спец. психологии ПИ СГУ им. Н. Г. Чернышевского. – Вып. 1. – Саратов : Слово, 2002. – С. 12–15.
3. **Глухов В. П.** Использование игровых приемов в логопедической работе по коррекции звукопроизношения у дошкольников / В. П. Глухов // Дефектология. – 1993. – № 4. – С. 37–42.
4. **Игры в логопедической работе с детьми** / под ред. В. И. Селиверстова. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1979. – С. 192.
5. **Кайе В. А.** Занятия по конструированию и экспериментированию с

детьми 5-8 лет : методическое пособие. / В. А. Кайе – М. : Сфера, 2008 – 128 с. **6. Кордуэлл М.** Психология. А-Я: словарь-справочник / пер. с англ. К. С. Ткаченко. – М. : Фаир-Пресс, 2000. – С. 448. **7. Миронова С. А.** Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях / С. А. Миронова – М., 1991. – 204 с. **8. Смирнова Е.** Делайте как я [Текст] / Е. Смирнова, Л. Галигузова, С. Мещерякова // Обруч. – 2007. – № 6. – С. 30– 32. **9. Филичева Т. Б.** Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста: практическое пособие. / Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина – М. : Айрис-Пресс, 2004. – С. 224. **10. Эльконин Д. Б.** Основная единица развернутой формы игровой деятельности. Социальная природа речевой игры // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Работы советских психологов периода 1946-1980 гг. / под ред. И. И. Ильева, В. Я. Ляудис. – М. : Изд-во Московского университета, 1981. – С. 61–65.

References

1. Vyigotskiy L. S. Rol igryi v psihicheskom razvitii rebenka / L. S. Vyigotskiy // Voprosyi psihologii, 1966. – № 6. – S. 62–76. **2. Gerasimova O. V.** Narushenie temporitnicheskoy organizatsii rechi i igra kak metod korreksii / O. V. Gerasimova, T. A. Bochkareva // Problemyi spetsialnogo obrazovaniya: sbornik nauchnyih trudov studentov i prepodavateley fakulteta korreksionnoy pedagogiki i spets. psihologii PI SGU im. N. G. Chernyishevskogo. – Vyip. 1. – Saratov : Slovo, 2002. – S. 12–15. **3. Gluhov V. P.** Ispolzovanie igrovyyh priemov v logopedicheskoy rabote po korreksii zvukoproiznosheniya u doshkolnikov / V. P. Gluhov // Defektologiya. – 1993. – № 4.– S. 37–42. **4. Igryi v logopedicheskoy rabote s detmi** / pod red. V. I. Seliverstova. – 2-e izd. – М. : Pro- sveschenie, 1979. – S. 192. **5. Kaye V. A.** Zanyatiya po konstruirovaniyu i eksperimentirovaniyu s detmi 5-8 let : metodicheskoe posobie. / V. A. Kaye – М. : Sfera, 2008 – 128 s. **6. Korduell M.** Psihologiya. A-Ya: slo- var-spravochnik / per. s angl. K. S. Tkachenko. – М. : Fair-Press, 2000. – S. 448. **7. Mironova S. A.** Razvitie rechi doshkolnikov na logopedicheskikh zanyatiyah / S. A. Mironova – М., 1991. – 204 s. **8. Smirnova E.** Delayte kak ya [Tekst] / E. Smirnova, L. Galiguzova, S. Mescheryakova // Obruch. – 2007. – № 6. – S. 30– 32. **9. Filicheva T. B.** Ustranenie obschego nedorazvitiya rechi u detey doshkolnogo vozrasta: prakticheskoe posobie. / T. B. Filicheva, G. V. Chirkina – М. : Ayris-Press, 2004. – S. 224. **10. Elkonin D. B.** Osnovnaya edinita razvernutoy formy igrovoy deyatelnosti. Sotsialnaya priroda rechevoy igryi // Hrestomatiya po vozrastnoy i pedagogicheskoy psihologii. Raboty sovetskix psihologov perioda 1946-1980 gg. / pod red. I. I. Ilyasova, V. Ya. Lyaudis. – М. : Izd-vo Moskovskogo universiteta, 1981. – S. 61–65.

Авторський внесок: І. В. Кравченко – 100%

Дата відправлення статті 15.03.17 р.